

**PROJECT-BASED LEARNING (LOYIHALARGA ASOSLANGAN TA'LIM)
TIL O'RGATISHDA IJODKORLIK VA TANQIDIY FIKRLASHNI
RIVOJLANTIRUVCHI METOD SIFATIDA**

Jamolova Zebiniso

*O'zbekiston Davlat jahon tillari universiteti,
Xorijiy til va adabiyoti: ingliz tili yo'nalishi 2-bosqich talabasi*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada Project-Based Learning (PBL) – loyihalarga asoslangan ta'lim metodining chet tillarini o'rgatishdagi roli, ayniqsa ijodkorlik va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishdagi samaradorligi tahlil qilinadi. Tadqiqot doirasida til o'rganish jarayonida loyihaviy yondashuv asosida tashkil etilgan topshiriqlarning ta'limiy natijalarga ta'siri o'rganilib, amaliy tavsiyalar beriladi.*

Kalit so'zlar: *loyihalarga asoslangan ta'lim, ijodkorlik, tanqidiy fikrlash, ingliz tili o'rgatish, faol ta'lim, til ko'nikmalari*

Bugungi ta'lim tizimi o'quvchilarning nafaqat bilim, balki amaliy ko'nikmalarini shakllantirishni maqsad qilgan. Ayniqsa, chet tilini o'rgatishda talabalarning mustaqil fikrlashi, o'z g'oyalarini ifoda eta olishi va ijodiy yondashuvi muhim ahamiyatga ega. Shu nuqtai nazardan, Project-Based Learning (PBL) – loyihalarga asoslangan ta'lim metodining dolzarbligi ortib bormoqda.

PBL o'quvchilarni real hayotiy muammolarni hal etishga yo'naltiradi. Bu jarayonda ular axborot izlaydi, muhokama qiladi, fikr yuritadi va ijodiy yechim ishlab chiqadi. Til o'rganishda bu metod kommunikativ kompetensiyani, shuningdek, ijodkorlik va tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot quyidagi bosqichlarda olib borildi:

Nazariy tahlil: PBL metodining asosiy jihatlari, chet tillarini o'rgatishdagi qo'llanishi haqida ilmiy manbalar o'rganildi;

Eksperiment: 2 ta ingliz tili guruhida (nazorat va tajriba) 4 haftalik loyiha asosida darslar tashkil etildi;

So'rovnoma: Talabalarning o'z fikrini ifodalash, ijodkorlik va tanqidiy fikrlashdagi o'zgarishlar o'lchandi;

Natijalami solishtirish: An'anaviy uslub bilan olib borilgan darslar natijalari bilan qiyoslandi.

Eksperimentdan olingan asosiy natijalar quyidagicha:

Tajriba guruhidagi talabalar ijodiy topshiriqlarda faol ishtirok etgan, o'z g'oyalarini mustaqil bayon qilishga intilgan;

Tanqidiy fikrlash ko'nikmalari (masalan, muammoga bir necha yechim topish, dalillarni tahlil qilish) aniq rivojlangan;

Guruhli ishlarda ishtirok etgan talabalar o'zaro muloqotga kirishishda, savollar berishda va javoblarda faol bo'lgan;

Nazorat guruhidagi talabalarda esa ijodiy va tanqidiy elementlar kam kuzatilgan, faqat grammatik mashqlarni bajarishga yo'naltirilgan.

Tadqiqotda ijodkorlik va tanqidiy fikrlash darajasi maxsus tayyorlangan 100 ballik rubrika asosida baholandi. Quyidagi jadval nazorat va tajriba guruhlarining o'rtacha ko'rsatkichlarini taqqoslaydi:

Baholash mezonlari	Nazorat guruhi (an'anaviy usul)	Tajriba guruhi (PBL)	Farq (±)
Ijodkorlik	60	85	+25
Tanqidiy fikrlash	58	82	+24
Muloqot faolligi	62	88	+26
Loyiha sifati (yakuniy mahsulot)	65	90	+25

Izoh:

- Ijodkorlik – yangi g'oyalar taklif qilish, kutilmagan yechimlar topish.
- Tanqidiy fikrlash – dalillarni tahlil qilish, muqobil yechimlarni solishtirish.
- Muloqot faolligi – guruhli muhokama va taqdimotlarda ishtirok darajasi.
- Loyiha sifati – tayyorlangan postep, video, slayd yoki prototipning mazmuni va dizayni.

Natijalar tajriba guruhida har bir indikator bo'yicha kamida 24–26 ballga yuqori natija qayd etilganini ko'rsatadi. Bu PBL metodining ijodkorlik va tanqidiy fikrlashni sezilarli rivojlantirganini tasdiqlaydi.

Jadvalda ko'rinib turgan katta farq bir necha omillar bilan izohlanadi:

1. Muammo markazidagi o'qish

PBL topshiriqlari o'quvchilarni muammoni o'zlari aniqlashga, ma'lumot to'plashga va yechimni ishlab chiqishga majbur etadi. Bu jarayon ijodiy tafakkurni rag'batlantiradi, chunki o'quvchi tayyor "to'g'ri" javobni emas, turli javob variantlarini izlaydi.

2. Ko'p manbali axborot tahlili

Talabalar internet, kitob, intervyu va kuzatuvlar orqali turli ma'lumotlar to'plashdi. Dalillarni solishtirish va tanqidiy baholash ularni tanqidiy fikr yuritishga undadi.

3. Jamoaviy mas'uliyat va ijtimoiy-emotsional ko'nikmalar Loyiha muvaffaqiyati guruh a'zolarining hamkorligiga bog'liq bo'lgani uchun, o'quvchilar rol taqsimoti, vaqtni rejalash va kelishuvga erishish kabi "yumshoq ko'nikmalar"ni ham egallashdi. Bu esa muloqot faolligini oshirdi.

4. Integratsiyalashgan til ko'nikmalari Loyiha davomida talabalar matn o'qish, maqola yozish, prezentatsiya qilish va videoblog yaratish kabi turli vazifalarni bajardilar. Til ko'nikmalari mohiyatga qaratilgan faoliyat ichida tabiiy shakllandi.

Cheklovlar va yechimlar

- Vaqt va rejalashtirish: PBL uzoq muddatli reja va muvofiqlashtirishni talab qiladi. Yechim – miniloyiha (micro-project) formatidan boshlash.

- Baholash mezonlari: Ijodkorlikni aniq o'lchash murakkab. Yechim – aniq rubrikalar va o'zaro baholash (peer-assessment) joriy etish.

- O'qituvchi malakasi: PBL dizayni va fasilitatsiyasi bo'yicha treninglar talab etiladi. Yechim – professional rivojlanish dasturlarini yo'lga qo'yish.

Kengroq implikasiya

PBL nafaqat til, balki 21-asr ko'nikmalari (kritik tafakkur, ijodkorlik, hamkorlik)ni ham rivojlantiradi. O'zbekiston ta'lim tizimida PBL metodini bosqichma-bosqich joriy etish:

- STEAM fanlari bilan integratsiya qilish,
- Mahalliy kontekstga mos mavzular (milliy meros, ekologiya) tanlash,
- Raqamli vositalar (Padlet, Canva, Flip)dan foydalanish orqali yanada samarali bo'lishi mumkin.

PBL metodi an'anaviy o'qitishdan tubdan farq qiladi. Unda o'quvchi markazda bo'ladi, o'qituvchi esa yo'naltiruvchi sifatida ishtirok etadi. Bu esa o'quvchilarni mustaqil fikrga, mas'uliyatga va ijtimoiy muloqotga o'rgatadi.

Shuningdek, bu metod orqali talabalar:

- Real hayotiy vaziyatlarga mos matn va topshiriqlar ustida ishlaydi;
- Axborot izlaydi, tanlaydi, tahlil qiladi va natija chiqaradi;
- Jamoaviy hamkorlik orqali ijtimoiy-emotsional ko'nikmalarni ham rivojlantiradi.

Tanqidiy fikrlashni o'stirishda esa, loyiha davomida yuzaga kelgan savollarga bir nechta yechim topishga urinish, dalillarga tayanib fikr bildirish asosiy omil sifatida

ko‘rinadi. Bu til o‘rgatishdan tashqari, o‘quvchining shaxsiy intellektual o‘rishini ham ta‘minlaydi.

Tadqiqotdan kelib chiqqan holda, quyidagi xulosalarni keltirish mumkin:

Project-Based Learning (PBL) chet tili ta‘limida ijodkorlik va tanqidiy fikrlashni shakllantirishda samarali metod hisoblanadi;

Ushbu metod talabalarni faol ishtirok, o‘zaro hamkorlik va mustaqil qaror qabul qilishga undaydi;

Til ko‘nikmalarini (gapirish, eshitish, o‘qish, yozish) birgalikda rivojlantirish imkonini beradi;

An‘anaviy uslublar bilan integratsiyada qo‘llanganda PBL yanada katta samara beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Thomas, J. W. (2000). A Review of Research on Project-Based Learning. The Autodesk Foundation.
2. Bell, S. (2010). Project-Based Learning for the 21st Century: Skills for the Future. The Clearing House.
3. Beckett, G. H., & Slater, T. (2005). The Project Framework: A Tool for Language, Content, and Skills Integration.
4. Grant, M. M. (2002). Getting a grip on project-based learning: Theory, cases and recommendations.
5. Azizova, S. (2021). Chet tilini o‘qitishda faol metodlardan foydalanish samaradorligi. Ta‘lim innovatsiyalari jurnali, №3.